

AZ ÜGYÉSZSÉG SZEREPE ÉS FELADATAI AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY KAPCSÁN

1. BEVEZETÉS

A nem is olyan távoli múltban, amint a gyanúsított személye ismertté vált, a büntetőjogi felelősség vonatkozásában rövid időn belül megszületett a jogerős bírósági döntés. A kulcskérdés tehát ebből a szempontból a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy kilétének a kiderítése volt, és az eljárásnak az ezt követő szakasza már kifejezetten rapid jelleget öltött. A bírósági tárgyalás az ügyek többségében egy napra koncentrálódott, és csak a több terhelt, illetve a több bűncselekmény által jellemzett ügyekben került sor két vagy esetleg több napos tárgyalás megtartására. Az 1980-as évek közepétől azonban a büntetőeljárások hosszabb időtartamúvá váltak, ami egyben azt is eredményezte, hogy egyre több idő telt el a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személynek az eljárásba történő bevonásától a büntetőjogi felelősség jogerős tisztázásáig. Mindez számos ország jogalkalmazói gyakorlatát jellemezte, ezért került sor több nemzetközi dokumentum elfogadására. Így az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága már az 1987. szeptember 17-én kiadott Ajánlásában részletesen foglalkozott az eljárások gyorsításának módozataival. Az Ajánlás kiemeli: „a büntető igazságszolgáltatás késedelmét nem csupán különleges források biztosításával és ezek megfelelő felhasználásával lehet orvosolni, hanem a büntetőpolitika megvalósításában a forma és a tartalom tekintetében a hangsúlyok világosabb meghatározásával, a következőkön keresztül:

- a diszkrecionális vádelvhez folyamodva a kisebb és tömeges bűncselekmények intézésénél az alábbiak igénybevételével:
- az úgynevezett sommás eljárás,
- a büntetőeljárás lehetséges alternatívájaként,
- a büntetőügyekben illetékes hatóságok és más eljáró hatóságok által létrehozott bíróságon kívüli megegyezés (kiegyezés),
- az úgynevezett egyszerűsített eljárások,
- a hagyományos bírósági eljárás egyszerűsítése.”¹

* Büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes.

¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R. (87) 18. számú Ajánlása.

Az 1990-es évek elejétől a helyzet még rosszabbá vált, és olykor csak a büntetőeljárás vádelőkészítési, vagy éppenséggel bírósági szakasza már önmagában több évet fogott át. Mindennek okát az elméleti és gyakorlati szakemberek főként a bűnözés kvantitatív és kvalitatív jellegű változásában, de főként a ténybelileg bonyolult, nehéz jogi megítélésű ügyek gyakoribb előfordulásában, valamint a büntetőeljárás normarendszerének bonyolultabbá válásában látták, amely körülményekből fakadóan az időszerűség követelménye tekintetében a jogalkalmazó mind többször esett késelembbe, mert a deliktum végrehajtásától, de olykor a személyre konkretizált gyanú közlésétől a büntetőjogi felelősség jogerős megállapításáig vagy a felmentésig sokszor majd egy évtized is eltelt, mely tény nyilvánvalóan negatív hatott a büntető igazságszolgáltatás társadalmi megítélésére, nem is szólva elitéléskor a büntetés céljáról, azaz a generális és a speciális prevencióról. Az, hogy a büntetőeljárás időtartamát hogyan lehetne „elfogadható” keretek közé szorítani, a modern büntetőeljárás törvények, illetve a jogirodalom egyik központi kérdésévé vált.

Az új büntetőeljárás törvény, azaz a *2017. évi XC. törvény* (a továbbiakban: Be.) megalkotására pedig nagymértékben szintén azért került sor, mert a korábbi büntetőeljárás törvény rendelkezései nem biztosították az ítélkezés időszerűségét. Ezt a valóban tarthatatlan helyzetet kívánta tehát megszüntetni a Be., többek között az ügyészség cselekvési lehetőségének kibővítésével.

2. AZ OPPORTUNITÁSI LEHETŐSÉGEK

A Be.-nek az oportunitási lehetőségekkel kapcsolatos szabályai azok, amelyek nagymértékben elősegíthetik az eljárás egyszerűsítését és ebből fakadóan az időszerűség követelményének való megfelelést. Ugyanakkor ezek az ügyészség rendelkezési jogosultsága alatt álló jogintézmények az általános szabályok szerint zajló bírósági eljárás kiváltására is alkalmasak, azaz amennyiben az ügyészség kellő érzékkel alkalmazza őket, jelentős mértékben hozzájárulhat a bíróság munkaterhének csökkentéséhez is.

A terhelti együttműködéssel kapcsolatos intézményrendszer kiindulópontja tehát annak a lehetővé tétele, hogy az ügyészség és a terhelt legalisan léphessen kapcsolatba egymással. A kodifikáció folyamatában több alkalommal is felvetődött az ügyészség és a terhelt közötti alku megjelenítésének gondolata, azonban az angolszász jogrendszerből ismert vádalku a Be.-ben nem kapott teret, a jogalkotó nem törekedett a terheltekkel történő alkudozás lehetőségének a megteremtésére. Az ügyészség által kilátásba helyezhető intézkedések és határozatok tartalmát ezért nem az eljárás résztvevői, hanem az eljárási törvénynek az egyes jogintézményeket szabályozó rendelkezései határozzák meg. Ezt a szabályozási metodikát azért is helyesnek tartom, mert az együttműködés kezdeményezése nem eredményezhet a büntetőeljárás céljával ellentétes megállapodást. Megítélésem szerint tehát az ügyészség és a terhelt közötti együttműködés lehetőségének a megteremtése helyes elgondolás, figyelemmel arra is, hogy ez az együttműködés a materiális igazságnak a lehető leghamarabb történő megállapíthatóságát célozza.

A törvénybe bevezetett intézményrendszer alapja, hogy az ügyészség érdemi rendelkezése alatt álló megszüntetési lehetőségek – ilyen a közvetítői eljárás, a feltéte-

les ügyészi felfüggesztés, továbbá a vádemelés meghatározott módjával kapcsolatos döntés – alapvetően a terhelt beismeréséhez, előzetes vagy utólagos hozzájárulásához kötöttek.

3. ÜGYÉSZSÉGI INTÉZKEDÉS VAGY HATÁROZAT KILÁTÁSBA HELYEZÉSE

A Be. egyik újtása az ügyészségi határozat vagy intézkedés kilátásba helyezésének a jogintézménye. Ez a jogintézmény lényegében a nyomozás idején a gyanúsított számára a beismerő vallomás fejében kedvezmények megígérését teszi lehetővé. Erre sor kerülhet a gyanúsított első vagy folytatólagos kihallgatásakor, illetve ezeket követően, ha nem született beismerő vallomás. Másként fogalmazva: a jogintézmény egyik célja bizonyítási eszköz, konkrétan a terhelti beismerő vallomás megszerzése.

Az ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésének alapvető eljárási feltétele a személyre szóló megalapozott gyanú közlése. A gyanúsítást megelőzően tehát az oportunitást szolgáló jogintézmények alkalmazása fogalmilag kizárt. A Be. azonban arra is lehetőséget nyújt, hogy az ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésére a gyanúsítást követően, egészen pontosan a gyanúsítás szövegének ismertetése után, de a terhelti vallomás megtételét megelőzően kerüljön sor. Ennek azért van kiemelkedő relevanciája, mert így a gyanúsított annak ismeretében tehet érdemi vallomást, hogy tisztában van azzal, milyen intézkedés alkalmazására vagy határozat meghozatalára lát lehetőséget az ügyészség a beismerése, illetve az együttműködése esetében.

Rendkívül lényeges, hogy az ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezését kezdeményezheti maga az ügyészség, de a terhelt, illetve a védő is, felajánlva azt, hogy a gyanúsított az intézkedés alkalmazása vagy a határozat meghozatala érdekében beismeri a bűncselekmény elkövetését. Az ügyészség abban a kérdésben, hogy a szóba jöhető jogintézmények valamelyikét alkalmazza-e vagy sem, szabad belátása szerint dönthet, viszont ha a gyanúsított vagy védői kezdeményezéssel nem ért egyet, erről a gyanúsítottat és a védőt haladéktalanul tájékoztatnia kell. Tekintettel arra, hogy a beismerésre vonatkozó gyanúsított, illetve védői kezdeményezés nyilvánvalóan a gyanúsított büntetőjogi felelősségét alátámasztó jellegű, ezért az bizonyítékként nem használható fel, továbbá az ügyészség nem tájékoztathatja arról a bíróságot, ha a kezdeményezéssel nem ért egyet, továbbá a kezdeményezéssel összefüggő ügyiratokat sem csatolhatja vádemelés esetén.

Az ügyészség a következő intézkedések, illetve határozatok megtételét, illetve meghozatalát helyezheti kilátásba:

- közvetítői eljárás céljából az eljárás felfüggesztését, illetve annak eredményéhez képest az eljárás megszüntetését;
- feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazását, és annak eredményére tekintettel az eljárás megszüntetését;
- a gyanúsított együttműködésére figyelemmel az eljárás megszüntetését, ha az eljárás tárgyát képező ügy, illetve más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához

hoz hozzájárulva olyan mértékben működik együtt, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a gyanúsított büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek;

- a feljelentés elutasítását az előbbieken említett okból kifolyólag;
- vádemelés esetén bíróság elé állítás vagy büntetővégzés meghozatalára irányuló külön eljárás érdekében szükséges intézkedés megtételét.

Ezen intézkedések alkalmazását vagy határozatok meghozatalát az ügyészség azonban csak akkor helyezheti kilátásba, ha azok törvényi feltételei teljes mértékben adottak. Így például a feltételes ügyészi felfüggesztésre csak abban az esetben kerülhet sor, amennyiben az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amelyre a törvény háromévi, különös méltánylást érdemlő esetben ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetés kiszabását rendeli.²

Megjegyzem, a jogintézmények említett körében az egyezség nem szerepel, holott a Be. következő fejezete, azaz a LXV. fejezet az egyezség megkötését szabályozza. Ez azonban nem jogalkotói mulasztásból ered, hanem abból a tényből, hogy az egyezség megkötésére, amely szintén a bűnösség beismerésével kapcsolatos, a Be. XCIX. fejezete szerinti eljárás lefolytathatósága érdekében kerülhet sor.

Amennyiben az ügyészség intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésére lehetőséget lát, és erről a gyanúsítottat tájékoztatta, a gyanúsítottak kell nyilatkoznia arról, hogy az ügyészség ajánlatát elfogadja-e vagy sem.

A Be. meghatározza azokat az eseteket, amikor a gyanúsított beismerő vallomása és az annak alapján szerzett bizonyítási eszközök nem használhatók fel bizonyítéként. Ezek az esetek a következők:

- a gyanúsított a vállalt feltételeket maradéktalanul teljesítette, azonban az ügyészség intézkedése vagy határozata a kilátásba helyezett intézkedéstől vagy határozattól eltér, vagy
- az ügyészség intézkedésének vagy határozatának kilátásba helyezése törvénytört volt.³

Az ügyészség sem köteles azonban megtenni a kilátásba helyezett intézkedést, illetve meghozni a gyanúsított által elfogadott határozatot, amennyiben a gyanúsított az általa vállaltakat nem teljesíti vagy valótlan vallomást tesz. További következménye a gyanúsított kötelességszegésnek, hogy a vallomása bizonyítási eszközként felhasználható.⁴

4. AZ EGYEZSÉG

Amint már említettem, a Be. alapvetően pergazdasági okokból biztosítja azt, hogy az ügyészség és a terhelt egyezsége kössön. Amennyiben erre sor kerül, lehetőség nyílik a Be. XCIX. fejezetében szabályozott külön eljárás lefolytatására. Ez a külön eljárás a tisztességes eljárás követelményrendszerének megfelelő módon nyújt lehetőséget az

² Be. 416. § (2) bekezdés.

³ Be. 406. § (2) bekezdés.

⁴ Be. 406. § (3) bekezdés.

állam büntetőjogi igényének észszerű időn belül történő érvényesítésére. Egyértelmű, hogy amennyiben a bűncselekmény elkövetésének időpontjához viszonyítottan rövid időn belül sor kerül a büntetőjogi felelősségre vonásra, ez a tény mind a speciális, mind a generális prevenció szempontjából pozitív hatású. A terhelt számára sem közömbös ugyanakkor, hogy mennyi ideig folyik vele szemben a büntetőeljárás, mennyi ideig kell kétségek között élnie. Végül az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a büntetőeljárás észszerű időn belül történő befejezése a sértett érdeke is, hiszen előbb tudja érvényesíteni a polgári jogi igényét.

Mindezek érdekében ösztönzi a Be. a terheltet arra, hogy amennyiben a bűncselekményt elkövette, – de csak akkor – a végrehajtás tényét ismerje be. Ilyen jellegű egyezsége bármilyen, tehát még a legsúlyosabb szankcióval fenyegetett bűncselekmény elkövetésekor is lehetőséget biztosít a törvény, azaz a Be. nem állít korlátokat sem a bűncselekmények száma, sem azok súlya tekintetében. A szankciók közül azonban a kényszergyógykezelés, az elkobzás, a vagyoneklobzás és az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele nem képezheti egyezség tárgyát.

Az egyezség megkötését kezdeményezheti az ügyész, de a terhelt és a védő is. Az egyezség kezdeményezésekor két eset lehetséges. Az egyik, hogy az ügyész nem ért egyet a kezdeményezéssel, akkor erről a kezdeményezőket tájékoztatja, illetve hogy a terhelt visszautasítja az ügyész ajánlatát. A másik lehetséges eset, hogy a kezdeményezés alapján a másik fél az egyezség lehetőségét nem zárja ki, ekkor megkezdődhet az annak megkötésére irányuló eljárás. Az egyezség megkötése érdekében az ügyész, a terhelt és a védő a bűnösség beismeréséről, valamint az egyezség tartalmi elemeiről folytathat egyeztetést, amely nem terjedhet ki az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállására, valamint annak Btk. szerinti minősítésére. Az ügyirat adatai alapján ugyanis a történeti tényállást az ügyésznek kell megállapítania, és ugyancsak az ügyész szakmai kompetenciájába és szakmai felelősségi körébe tartozik a bűncselekmény minősítése. Mindez egyértelműen összhangban áll a Be.-nek a materiális igazság megállapításának kötelezettségét meghatározó rendelkezésével. Az egyeztetés formai követelményekhez nem kötött megbeszélést jelent, és a törvény arra is lehetőséget nyújt, hogy a védő a terhelt hozzájárulásával külön is egyeztessen az ügyésszel. Amennyiben az ügyész, illetve a terhelt és a védő az egyezség tartalmában megegyeztek, akkor az ügyész kihallgatja gyanúsítottként a terheltet, minek során figyelmeztetnie kell arra, hogy a tervezett egyezség milyen jogkövetkezményekkel jár.

Az egyezségnek tartalmaznia kell:

- a bűncselekmény leírását és Btk. szerinti minősítését;
- a bűncselekmény vonatkozásában a terhelt nyilatkozatát arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz;
- a büntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést.⁵

Ezen túl az egyezség bizonyos eshetőleges elemekre is kiterjedhet, például a bűnügyi költség viselése alóli mentesülésre.

⁵ Be. 410. § (2) bekezdés

Amint már említettem, az egyezség tárgyát képező deliktum történeti tényállását, továbbá a bűncselekmény Btk. szerinti minősítését az ügyészség jogosult és köteles meghatározni, azaz ezekre a kérdésekre egyezséget kötni nem lehet. Az egyezségnek részét képezi az a terhelti nyilatkozat, amely szerint a történeti tényállásban szereplő bűncselekmény elkövetését beismeri és ebben a körben vallomást tesz. A beismerésnek ténybelinek és az anyagi jogi bűnösség elismerésére is kiterjedőnek kell lennie. Végül az egyezségnek tartalmaznia kell az ügyészség által indítványozni kívánt büntetést vagy önállóan alkalmazható intézkedést. Az ügyészség nemcsak a büntetés nemét, hanem annak konkrét mértékét vagy tartamát is meghatározza, ami az egyezség kötelező tartalmi eleme, és ami a bíróságot is köti, ha az az egyezséget jóváhagyja. Amennyiben ugyanis az ügyészség és a terhelt egyezséget kötött, az ügyészség a jegyzőkönyvbe foglalt egyezséggel azonos tényállás és minősítés miatt emel vádat, és a vádiratban indítványt tesz arra, hogy a bíróság az egyezség tartalmával egyező milyen büntetést szabjon ki, illetve intézkedést alkalmazzon.

Ha az egyezség büntetés kiszabására irányul, az egyezség a Btk. 83. §-ának figyelembevételével⁶ tartalmazza, hogy az ügyészség, a terhelt és a védő milyen nemű, mértékű vagy tartamú büntetést vesz tudomásul. Amennyiben a Btk. lehetővé teszi, az egyezségben a büntetés enyhítésére vagy a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések is alkalmazhatók.

A büntetésre, intézkedésre vonatkozó indítványtól tehát a bíróság sem a terhelt terhére, sem a terhelt javára nem térhet el.

Az egyezség kiterjedhet arra is, hogy az ügyészség az eljárást megszünteti az olyan bűncselekmény miatt, amelynek az elkövetett jelentősebb tárgyi súlyú deliktum mellett jelentősége nincs, illetve hogy a gyanúsított együttműködésére tekintettel egyes bűncselekmények vonatkozásában az eljárást megszünteti vagy a feljelentést elutasítja.

5. A KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁS

A közvetítői eljárásra vonatkozó szabályokat a *2006. évi LI. törvény* alkotta meg. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (99) 19. számú, a mediáció tárgyában elfogadott ajánlása szerint a büntetőeljárások során a sértettek jogos érdekeinek érvényre juttatása érdekében a törvényhozásnak indokolt lehetővé tennie a terhelt és a sértett közötti megállapodást. Az ajánlás hangsúlyozza, hogy a büntetőügyekben mediáció csak akkor alkalmazható, ha a felek ahhoz szabad akaratukból járulnak hozzá. Az ajánlás kívánatosnak tartja azt is, hogy a mediáció a büntető igazságszolgáltatás során bármikor elérhető legyen, illetve hogy a felek az igazságszolgáltatás folyamatában bármikor visz-

⁶ Btk. 83. § (1) A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XCIX. fejezete szerinti eljárásban az egyezség (a továbbiakban: egyezség) jóváhagyása esetén a büntetés kiszabásakor a 82. § (2) bekezdésében meghatározott enyhébb büntetési tételek alsó határát kell alapul venni. (2) Ha az egyezség jóváhagyására olyan terhelt esetében kerül sor, aki az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításához hozzájárulva az ügyészséggel, illetve a nyomozó hatósággal jelentős mértékben együttműködött, a büntetést a 82. § (2) bekezdés soron következő pontja alapján is ki lehet szabni.

szavonhassák hozzájárulásukat, továbbá hogy a mediáció alatt folytatott megbeszélések a későbbiek során ne legyenek felhasználhatók, kivéve ha az érintett személyek másként rendelkeznek. A közvetítói eljárásra utalásról a büntető igazságszolgáltatás keretében eljáró hatóságoknak kell rendelkezniük, és az ajánlás arról is szól, hogy az érintett személyeket teljeskörűen tájékoztatni kell a jogaikról, kötelezettségeikről.

Az Európai Unió Tanácsának a sértett büntetőeljárásról szóló 2001/220/IB számú kerethatározata 10. cikke szerint minden tagállamnak gondoskodnia kell arról, hogy a büntetőügyekben lehetővé váljon a közvetítés elősegítése olyan bűncselekmények esetében, amelyeknél ezt az adott tagállam megfelelőnek tartja. A kerethatározatban kifejtettek szerint minden tagállamnak biztosítania kell azt is, hogy a sértett és az elkövető között az ilyen közvetítés útján elért megállapodást a büntetőeljárásban figyelembe lehessen venni. Tehát ezen nemzetközi tendenciák miatt vált indokolttá a közvetítói eljárás bevezetése a magyar büntetőeljárásba.

A közvetítói eljárás fogalmát *a büntetőügyekben alkalmazható közvetítói tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény* (a továbbiakban: Bkt.) határozza meg. Eszerint a közvetítói eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás, amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól, illetőleg ügyészségtől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával – a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő – írásbeli megállapodás jöjjön létre.⁷

A közvetítói eljárás tehát változatlanul az úgynevezett „helyreállító igazságszolgáltatás” egyik eszköze, amely a bűncselekményt mint sajátos konfliktust kívánja kezelni. Ennek a koncepciónak az alapvető célját a bűncselekmény elkövetését megelőző eredeti állapot visszaállítása képezi. A helyreállító igazságszolgáltatás centrumában emellett a bírói útról történő elterelés, valamint a konfliktus kommunikációval való kezelésének a gondolata áll.

A jogintézmény tehát azt kívánja elősegíteni, hogy a gyanúsított és a sértett önkéntes részvétele alapján megegyezés, megbékélés jöjjön létre, amely a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását is elősegíti.

A közvetítói eljárás alkalmazása alapvetően két körben jöhet szóba.

5.1. Közvetítói eljárás a tevékeny megbánás jogintézményének alkalmazhatósága érdekében

A Btk. 29. §-a szól a tevékeny megbánásról.⁸ Ezen törvényi rendelkezésekből kitűnően a Btk. által meghatározott bűncselekményi kör tekintetében a vétséggel, valamint

⁷ Btk. 2. § (1) bekezdés.

⁸ Btk. 29. § (1) Nem büntethető, aki az élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési, a vagyoni elleni, illetve a szellemi tulajdonjog elleni vétség vagy háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a védelemiség beismerte, és közvetítói eljárás keretében – vagy azt megelőzően, de a közvetítói eljárás keretében született megállapodásban jóváhagyva – a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.

a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntetettel okozott sérelem jóvátétele büntethetőséget megszüntető ok, míg az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntetettel okozott sérelem jóvátétele a büntetés korlátlan enyhítését teszi lehetővé.

A Kúria teljességgel helyeselhető okfejtése szerint a bűncselekmény következményeinek jóvátétele a bocsánatkéréstől az okozott kár teljes vagy részleges megtérítéséig terjedhet, illetve számtalan formája lehet, és ha a megállapodás természete nem zárja ki, akkor közömbös, hogy a jóvátételt ténylegesen ki teljesíti. A lényeg, hogy a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételére a sértett által elfogadott módon és mértékben kerüljön sor, azaz – a sértett akaratából – például a kártérítési összeg az elkövetési értéktől eltérhet, annál alacsonyabb és magasabb is lehet.⁹

Ha a közvetítői eljárás eredményes, és a Btk. 29. §-ának (1) bekezdése alkalmazandó, az ügyészség az eljárást megszünteti, ha a Btk. 29. §-a (2) bekezdése alkalmazásának lehet helye, vádat kell emelnie.

Tehát követelmény, hogy

- a Btk. 29. §-a alapján az eljárás megszüntetésének vagy a büntetés korlátlan enyhítésének legyen helye;
- a gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tegyen;
- a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bűncselekmény következményeinek jóvátétele várható és
- a büntetőeljárás lefolytatása mellőzhető, avagy megalapozottan feltehető legyen, hogy a bíróság a tevékeny megbánást a büntetés kiszabása során értékelni fogja.

Megjegyzem a beismerő vallomás megtételének a nyomozás során kell megtörténnie, és annak ténybelinek és a bűnösségre is kiterjedő jellegűnek kell lennie. A csupán ténybeli beismerő vallomás és mellette a jóvátételi tevékenység – a jóvátétel vállalása és teljesítése – tartalmát tekintve valójában még nem megbánás, hanem csak egyszerű – megbánó szándék nélküli – jóvátétel. A gyanúsított beismerő vallomásának a visszavonása a törvény által megkívánt feltétel meghiúsulását eredményezi.

Tehát a megbánást – büntetőjogi értelemben – a bűnösség elismerésére is kiterjedő beismerő vallomás jelenti.¹⁰

A közvetítői eljárás lefolytatása céljából történő felfüggesztés előtt ügyészségi mérlegelést igénylő kérdés, hogy

- várható-e a terhelt részéről a bűncselekmény következményeinek jóvátétele, illetve
- megalapozottan feltehető-e, hogy a bíróság az eljárása során a büntetés korlátlan enyhítését lehetővé tevő tevékeny megbánást értékelni fogja.

Mindezekre az ügyészség a megvalósított bűncselekmény elkövetési sajátosságából, de különösen az elkövetés módjából, továbbá a gyanúsított személyét jellemző körülményekből vonhat le következtetést.

⁹ 3. BK vélemény.

¹⁰ 3. BK vélemény.

5.2. Közvetítői eljárás a bűncselekmény következményeinek jóvátétele és enyhébb büntetés kiszabásának elérése érdekében

A Be. azonban már nemcsak a tevékeny megbánás jogintézményének az alkalmazhatósága érdekében, hanem a gyanúsított és a sértett megbékélésének és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartásának elősegítése céljából generálisan is lehetővé teszi a közvetítői eljárás lefolytatását.

Ezeknek a céloknak az elérésére a törvény akkor lát lehetőséget, ha

- a gyanúsított, illetve a sértett a közvetítői eljárás lefolytatását indítványozza vagy ehhez hozzájárul;
- a gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tett; és
- a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a bűncselekmény következményeinek jóvátétele várható, és a közvetítői eljárás a büntetés kiszabásának elveivel nem ellentétes.

Az ügyészség a közvetítői eljárás lefolytatása érdekében az eljárást felfüggeszti, aminek egyik esetben sem képezi akadályát, ha a gyanúsított a bűncselekménnyel okozott kárt, vagyoni hátrányt vagy a bűncselekmény elkövetési értékét részben vagy egészben már önként megtérítette, illetve a bűncselekménnyel okozott sérelmet a sértett által elfogadott módon és mértékben jóvátette.

Az alanyi bűnfelelősség, a büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elvéből, valamint a közvetítői eljárás konkrét elkövetőhöz kötött szabályozásából következően, a közvetítői eljárás eredményessége mindig csak annak az elkövetőnek tekintetében vehető számba, aki a közvetítői eljárás, illetve a sértettel kötött megállapodás alanya volt. Tehát ha a közvetítői eljárás eredményeként a bűncselekmény egyik társtettese vagy részese a bűncselekménnyel okozott kárt megtéríti, akkor csak ezen elkövető esetében van lehetőség például a tevékeny megbánással kapcsolatos, a Btk.-ban szereplő rendelkezések alkalmazására. A többi elkövető vonatkozásában az ilyen kármegetülésnek a büntetőjogi felelősség megállapítása szempontjából jelentősége nincs.¹¹

Megjegyzem – amint már utaltam rá –, a közvetítői eljárás lefolytathatóságának alapfeltétele, hogy a gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tegyen. Ha a gyanúsított beismerő vallomást tett, és nem indítványozza a közvetítői eljárást, vagy a sértett indítványát nem fogadja el, akkor a beismerő vallomása mint bizonyíték a vádemelés körében, valamint a bírósági eljárásban felhasználható.

6. A FELTÉTELES ÜGYÉSZI FELFÜGGESZTÉS

A feltételes ügyészi felfüggesztés jogelődjének tekinthető vádemelés elhalasztásának lehetőségét a magyar jogrendszerbe – kizárólag a fiatalokúakra vonatkozóan – 1995-ben vezették be, és 1998-ban tették általánosan alkalmazhatóvá. Ezen jogintézmény törvénybe iktatásának indokolása szerint a kisebb tárgyi súlyú és nyomatékos enyhítő tényezőkkal jellemzett bűncselekmények megvalósításakor lehetséges, hogy a bünte-

¹¹ 3. BK vélemény.

tő igazságszolgáltatás igénybevétele és a bűnösség kimondása nélkül, pusztán a vádemeléssel való fenyegetettséggel is elérhető a büntetés célja. A vádemelés elhalasztása a diverzió elvének törvényi megjelenése, ám a mentesség csak akkor válik teljessé, ha az ügyészség vagy a törvény által előírt feltételek teljesülnek.

Mindez a feltételes ügyészi felfüggesztésre is igaz annyiban, hogy az eljárás folytatásának elrendelésére akkor kerül sor, ha az ügyészség vagy a Be. által meghatározott feltételek nem valósulnak meg.

Több szerző álláspontja szerint¹² a feltételes felfüggesztés és a vádemelés elhalasztása eltér abban, hogy a feltételes felfüggesztésnek nem követelménye, hogy az ügy megfeleljen a vádemelés követelményrendszerének. Kétségtelen tény, hogy a törvényszöveg csupán annyit tartalmaz, hogy „az ügyészség határozattal felfüggesztheti az eljárást, ha a gyanúsított jövőbeni magatartására tekintettel az eljárás megszüntetése várható”.¹³ Az ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésére vonatkozó normaszöveg szerint azonban ennek a jogintézménynek az alkalmazását az ügyészség akkor helyezheti kilátásba, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismeri, ami valójában azt jelenti, hogy az ügy vádemelésre érett. Másként fogalmazva a jogintézmény alkalmazására nincs lehetőség, ha és amennyiben a bizonyítás anyaga a terhelt büntetőjogi felelősségét nem igazolja.

A feltételes ügyészi felfüggesztés tehát ugyanúgy, mint a közvetítői eljárás, a büntetőügyekben alkalmazott olyan jogintézmény, amelynek célja a bírósági útról való elterelés, az ügynek a nyomozás szakaszában az eljárás megszüntetésével történő végleges lezárása.

A feltételes ügyészi felfüggesztésre – fő szabályként – a törvény csak lehetőséget biztosít az ügyészség számára, azaz az ügyészséget – a kivételként jelentkező speciális esetektől eltekintve – ilyen irányú kötelezettség akkor sem terheli, ha a törvényi feltételek adottak. Ugyanakkor a diszkrecionális jogkörben eljáró ügyészség döntésével szemben a törvény teret ad a terhelt rendelkezési jogának, hiszen ha a gyanúsított a feltételes ügyészi felfüggesztés ellen panasszal él, az ügyészségnek el kell rendelnie az eljárás folytatását.

A feltételes ügyészi felfüggesztésnek általános [Be. 416. § (2) bekezdés a) pont első fordulat], kivételes [Be. 416. § (2) bekezdés a) pont második fordulat] és speciális [Be. 417. § (1) bekezdés] esetei vannak.

6.1. A feltételes ügyészi felfüggesztés általános esete

A jogintézmény alkalmazhatósága csak akkor jöhet szóba, ha az eljárás tárgyát képező bűncselekmény háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett.¹⁴ A szóban forgó esetben is igaz, hogy a Be. 10. §-ának (2) bekezdése erre a feltételre vonatkozóan tartalmaz értelmező rendelkezést, vagyis ha a Be. a jogkövetkezményeket a törvényben meghatározott büntetéshez fűzi, ezen a Btk. Különös

¹² FARKAS Ákos: „A feltételes ügyészi felfüggesztés” In: Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2018. 503. o.

¹³ Be. 416. § (1) bekezdés.

¹⁴ Be. 416. § (2) bekezdés a) pont.

részében meghatározott büntetési tételkeret felső határát kell érteni, vagyis mind a halmazati büntetésre vonatkozó, mind pedig a bünszervezetben történő elkövetésre, valamint a különös és többszörös visszaesőkre előírt kerettágító rendelkezéseket figyelmen kívül kell hagyni. Annak, hogy az eljárás tárgyát szándékos vagy gondatlan bűncselekmény képezi, nincs jelentősége. Természetesen a kizárólag elzárással fenyegetett bűncselekmények esetében is sor kerülhet a feltételes ügyészi felfüggesztésre.

Arra az esetre, ha az eljárás olyan deliktum miatt folyik, amelyre a törvény háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetés kiszabását rendeli, a törvény csupán azt a feltételt tartalmazza, hogy a gyanúsított jövőbeni magatartása alapján az eljárás megszüntetése várható.

6.2. A feltételes ügyészi felfüggesztés kivételes esete

A feltételes ügyészi felfüggesztés kivételes alakzatára irányadó szabályok szerint az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett deliktum tekintetében is sor kerülhet ezen jogintézmény alkalmazására, de csupán különös méltánylást érdemlő esetben.¹⁵ A feltételes ügyészi felfüggesztést tehát ilyenkor kizárólag a különös méltánylást érdemlő körülmények alapozhatják meg. Így például az elkövető személyével összefüggő sajátosságok, mint az idős kor vagy a súlyos betegség, az elkövető javára értékelhető elkövetési szituáció, a megvalósult konkrét bűncselekmény csekélyebb tárgyi súlya és az egyéb rendkívüli enyhítő tényezők.

A felfüggesztés időtartamát években, illetve években és hónapokban a bűncselekmény büntetési tételkeretei között kell meghatározni, annak legrövidebb időtartama egy év lehet.

6.3. A feltételes ügyészi felfüggesztés speciális esete

Akkor, ha a Btk. Különös része a terheltnek az eljárás megindulását követő magatartását büntethetőséget megszüntető okként szabályozza, és a büntethetőség megszűnését eredményező magatartás kifejtése várható, az ügyészség a törvényben meghatározott feltétel teljesítése érdekében az eljárást felfüggeszti.¹⁶

Így a Btk. 180. §-a a kábítószer birtoklásával kapcsolatban nevesít büntethetőséget megszüntető egyéb okot, ha a kábítószer-élvező gyanúsított vállalja a kábítószer-függőséget gyógyító kezelésen, kábítószer-használatot kezelő más ellátáson vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson való részvételt.

A tartási kötelezettség elmulasztásának vétsége miatt [Btk. 212. § (1) bekezdés] az elkövető nem büntethető, ha kötelezettségének az elsőfokú ítélet meghozataláig eleget tesz [Btk. 212. § (3) bekezdés].

Az általános szabályoktól eltérően az ilyen esetekben tehát az ügyészség csak azt vizsgálhatja, hogy az eljárás tárgyát képező cselekmény miként minősül, és ha a büntető anyagi jogi feltételek adottak, az ügyészség nem mérlegelheti azt, hogy indokoltan tartja-e a feltételes felfüggesztést.

¹⁵ Be. 416. § (2) bekezdés a) pont.

¹⁶ Be. 417. § (1) bekezdés.

Az ügyészség ilyenkor nem alkalmazhatja a feltételes ügyészi felfüggesztése vonatkozó általános rendelkezéseket sem, mert ha a Btk. Különös része a terheltnek az eljárás megindulását követő magatartását büntethetőséget megszüntető okként szabályozza, a Be. általános szabályai alapján az eljárás nem függeszthető fel.

A felfüggesztés időtartama a speciális esetkörben egy év.

Amennyiben a feltételes ügyészi felfüggesztést az általános vagy a kivételes ok alapozza meg, az ügyészség a gyanúsított részére magatartási szabályt, illetve kötelezettséget határozhat meg. A Be. azonban erre – fő szabályként – csak lehetőséget biztosít az ügyészség számára, azaz az említett esetekben erre vonatkozó törvényi kötelezettség nem áll fenn.

Ha a gyanúsított a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírt magatartást kifejtette, illetve annak tartama eredményesen eltelt, a terhelt nem büntethető, ezért vele szemben az eljárást az ügyészség megszünteti.¹⁷

Ha a feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazásának jogalapját a büntethetőség megszűnését eredményező magatartás elvárhatósága képezte, az ügyészség az eljárás folytatását rendeli el, ha

- a gyanúsított a büntethetőség megszűnését eredményező magatartást nem tanúsítja, és az nem is várható, vagy
- a gyanúsítottat a feltételes ügyészi felfüggesztés tartama alatt elkövetett ugyanolyan bűncselekmény miatt gyanúsítottként hallgatják ki, vagy ez a gyanúsított ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodása miatt nem lehetséges.

7. Összegzés

Álláspontom szerint a Be. röviden bemutatott jogintézményei az eljárás céljának realizálására és az időszerűség követelményének való megfelelés garantálására egyaránt alkalmasak. Az, hogy ez a kijelentésem kiállja-e a gyakorlat próbáját – reményeim szerint igen –, egy év múlva kontrollálható.

¹⁷ Be. 398. § (2) bekezdés c) pont.